

**ХОРОЛОГИЯ НА РОД *ASPARAGUS* L. В БЪЛГАРИЯ
CHOROLOGY OF GENUS *ASPARAGUS* L. IN BULGARIA**

Гергана Карайчева*, Цветанка Райчева*
Gergana Karaycheva, Tsvetanka Raycheva

*E-mail: raicheva@abv.bg; bulgarka@abv.bg

Abstract

The study is an observation of whole recent collections of deposited materials in three national herbaria (with abbreviation according to Index Herbariorum – SOM, SO, SOA) and some author's collection of genus *Asparagus* L. Notes of chorology and ecology of the mentioned species are given. Generalized chorological data on the genus *Asparagus* are given on the maps. Available information is indicated for the more limited distribution of *A. tenuifolius* and *A. officinalis* although literature date is throughout of the whole country. *Asparagus acutifolius* is widespread in South Bulgaria, but it has not been reported so far for West Frontier Mts, South Pirin Mts and Thracian Lowland. *Asparagus verticillatus* is not reported for Rila Mts and Tundzha Hilly Country in the main floristic sources.

The uncertain presence of some taxa in Bulgarian flora is discussed. The distribution of *A. brachyphyllus*, *A. trichophyllus* and *A. aphyllus* in Bulgarian flora is doubtful because there is lacking actuality collections and literature date for these species. Further research is needed to gather information about establishing their participation in Bulgarian flora.

Keywords: *Asparagus*, chorology, herbarium inventory.

ВЪВЕДЕНИЕ

Род *Asparagus* включва дискуссионен брой видове, между 160 и 290 (Kubitzki & Rudall, 1998), разпространени в аридните и полуаридните региони на Европа, Средиземноморието, Източна Азия и един естествен за Австралия вид. В обобщените флористични източници се посочват 7 диворастващи вида (Delipavlov, 2003; Assyov & Petrova, 2012) за България.

Род *Asparagus* се отнася към слабо проучените и сложни в таксономично отношение родове у нас. Таксономично родът е разработен в том 2 на многотомното издание Флора на РБългария (Vulev, 1964).

Стабилност в таксономичното третиране от флората на Velenovsky (1891, 1998) до днес наблюдаваме във всички издания за 4 вида – *A. officinalis*, *A. acutifolius*, *A. tenuifolius*, *A. verticillatus* (Stojanov & Stefanov,

1924, 1933, 1948). *Asparagus maritimus* се посочва за флората ни, но с името *A. scaber*, което е преминало към синонимиката на вида.

В третото издание на Флора на България, въпреки съществуващите съобщения в литературата, Stojanov & Stefanov (1948) посочват *A. trichophyillus* като съмнителен за българската флора. Вероятно на тази база видът е изключен от най-новите издания върху българската флора. Но в четвъртото издание (Stojanov et al., 1966) отново *A. trichophyillus* се посочва за района на Елховско, без бележка за недоказаното му разпространение. Тук за първи път се споменава *A. aphyllus* като погрешно посочен за Черноморското крайбрежие (от района на Созопол).

Липсата на съвременни данни и единно становище относно броя и разпространението на видовете от род *Asparagus* в България е мотив за провеждане на настоящото изследване, чиято цел е да актуализира данните за разпространението на видовете у нас на базата на наличната информация от депозираните материали в националните хербариуми.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Инвентаризирани са всички депозиран образци от род *Asparagus* в трите национални хербариума, регистрирани в Index Herbariorum (Thiers, 2016) с акроними SOM, SO и SOA, в т.ч. и някои авторски сборове. Хорологичната информация е въведена в релационна база данни с програмния продукт dSOA (Stoyanov, 2009). Със същия софтуерен продукт на базата на наличната информация са съставени картосхеми на съвременното разпространение на видовете в българската флора.

Флористичните райони следват възприетите кодове по Jordanov (1966): 1 – Черноморско крайбрежие (1s – Южно, 1n – Северно); 2 – Североизточна България; 3 – Дунавска равнина; 4 – Предбалкан (4w – запад, 4e – изток); 5 – Стара планина (5w – Западна, 5c – Средна, 5e – Източна); 6 – Софийски район; 7 – Знеполски район; 8 – Витошки район; 9 – Западни гранични планини; 10 – Струмска долина (10s – юг, 10n – север); 11 – Беласица, 12 – Славянка; 13 – Долината на Места; 14 – Пирин (14s – Южен, 14n – Северен); 15 – Рила; 16 – Средна гора (16w – Западна, 16e – Източна); 17 – Родопи (17w – Западни, 17c – Средни, 17e – Източни); 18 – Тракийска низина; 19 – Тунджанска равнина; 20 – Странджа.

За определяне на статуса и хорологията на проучваните видове са ползвани българските издания на флори и определители, както и известни съвременни литературни данни и хорологични съобщения. Наличната информация е съпоставена с данните от Конспекта на висшите растения в България (Assyov & Petrova, 2012). Номенклатурата е възприета съгласно The Plant List (2013) и Euro+Med Plantbase (2011).

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Род *Asparagus* е представен от общо 359 хербарийни листа, депозиран в националните хербариуми, обект на анализ са 312 образеца, характеризиращи български видове, останалите са сравнителни материали

на видове с чужд произход, както и декоративни видове, които не са обект на анализ в нашето проучване.

***Asparagus acutifolius* L. (фиг. 1)**

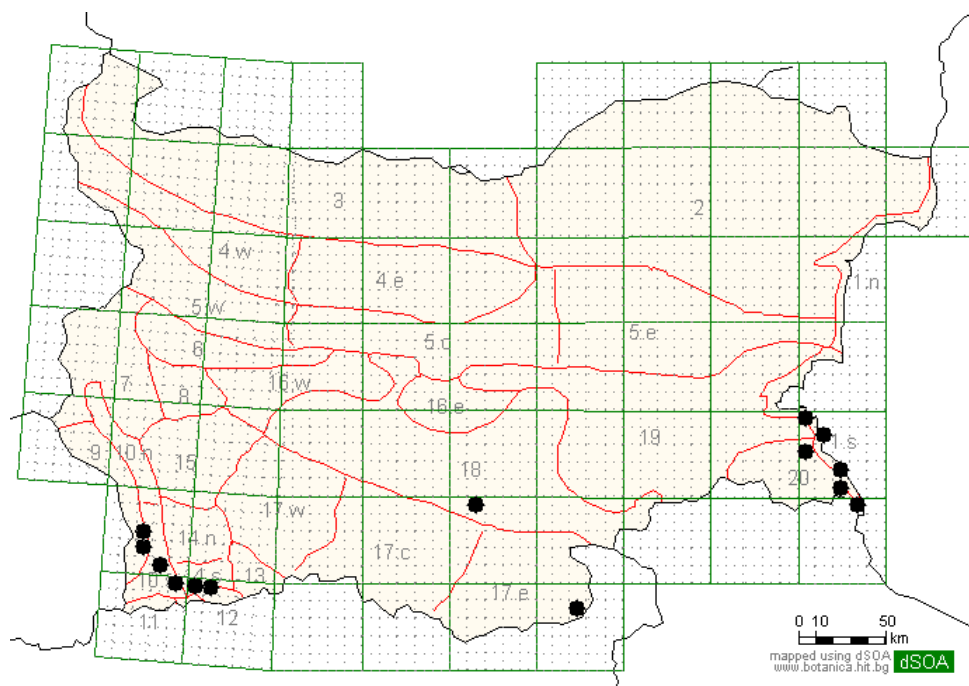
Екология: Средиземноморски флорен елемент, ксерофит, среща се по храсталаци, сухи, припечни склонове и по периферии на ниски дъбови гори.

Общо разпространение: Европа, Африка, умерените райони на Азия.

По последни обобщаващи данни за българската флора (Assyov & Petrova, 2012) у нас се среща в районите 1, 10, 17е и 20 докъм 1000 m н.в. Съгласно директивата за европейско значимите хабитати в България видът е индикаторен за умереноконтиненталните ерикоидни храсталаци и източните дъбови гори и енемични гори от *Juniperus* spp. (Kavrukova et al., 2009).

Анализът на депозираните образци показва по-широко разпространение на вида в Южна България.

Налични са материали от районите 9 (SOM 102326), 14s (SO 94482) и 18 (SOA 42738) – досега *A. acutifolius* не е посочван за тези райони в обобщените издания.

Фиг. 1. Карта на разпространението за *Asparagus acutifolius* L.

Fig. 1. Distribution map for *Asparagus acutifolius* L.

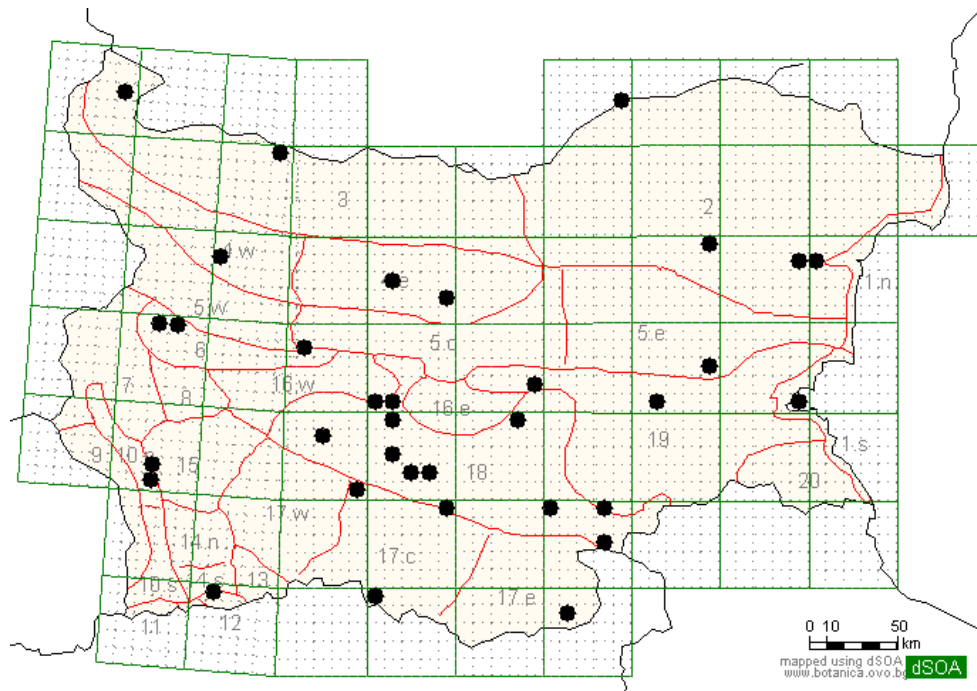
***Asparagus officinalis* L. (фиг. 2)**

Екология. Мезофит и мезоксерофит, по храсталаци, тревисти ливади, сухи каменисти места с рядка растителност.

Общо разпространение. Европейски флорен елемент. Естествено разпространен в голяма част от Европа, Северна Африка и Западна Азия, разновидности от вида широко се отглеждат в целия свят като зеленчукова култура.

У нас се посочва за цялата страна (Delipavlov, 2003; Assyov & Petrova, 2012) докъм 1000 m н.в. Сравнителни образци с руски произход под името *Asparagus littoralis* Steven (SOA 4432, 1920 г.) и *Asparagus polyphyllus* Steven ex Ledeb (SOA 4438, от 1924 г.) са депозирани в хербариума на Аграрния университет, и двете имена са част от синонимиката на *Asparagus officinalis*.

Въпреки широкото разпространение, липсват депозирани образци от районите: 7, 8, 9, 11, 12, 13 и 20. Видът е включен в режим на опазване и регулирано ползване в Приложение 4 на Закона за биологичното разнообразие (<https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135456926>).

Фиг. 2. Карта на разпространението за *Asparagus officinalis* L.
Fig. 2. Distribution map for *Asparagus officinalis* L.

***Asparagus maritimus* (L.) Mill. (фиг. 3)**

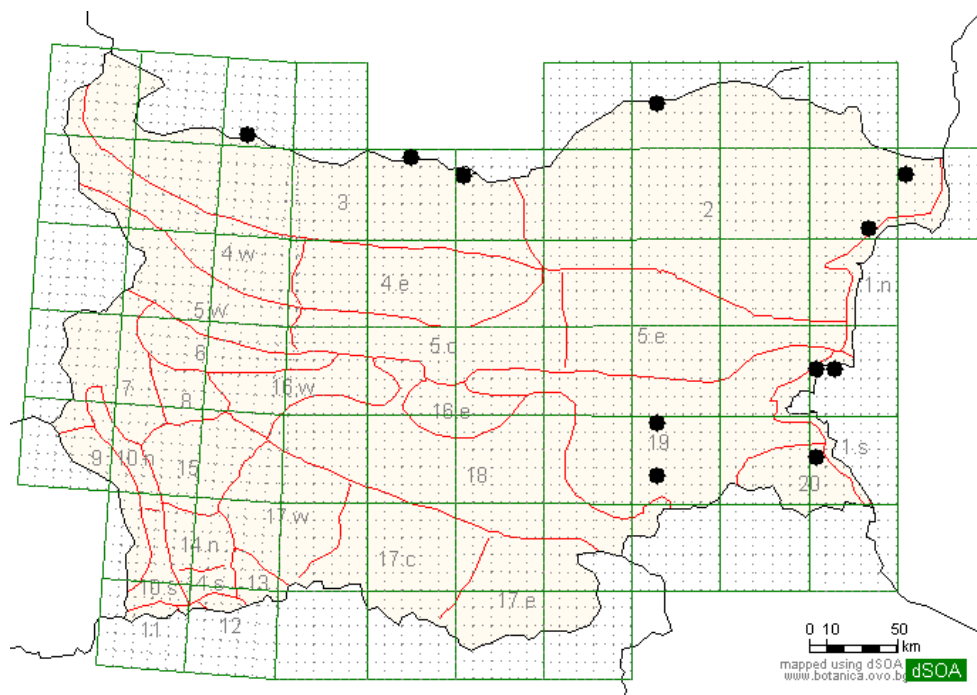
Екология. Средиземноморски вид, по крайбрежни, пясъкливи места, с висока толерантност към засолени почви и устойчивост на гъбни заболявания. Видът е включен в категория „критично застрашен“ в Червения списък на IUSN (<http://www.iucnredlist.org/details/176583/1>).

Общо разпространение. Източна, Югоизточна и Югозападна Европа (Албания, Хърватия, Гърция, Малта, България, Франция, Испания, Сардиния, Украйна) и Северна Африка.

По последни обобщаващи данни за българската флора (Assyov & Petrova, 2012) у нас се посочва за: 1, 3 и 19 докъм 500 m н.в. Като нов за район 3 е съобщен през 2015 г. (Raycheva & Stoyanov).

В хербариума SO са депозирани 6 хербарийни листа с името *Asparagus scaber* Brign., въпреки че не са провеждани ревизии, името е част от синонимиката на *Asparagus maritimus*.

Видът е рядък, с ограничено и спорадично разпространение в българската флора.

Фиг. 3. Карта на разпространението за *Asparagus maritimus* (L.) Mill.

Fig. 3. Distribution map for *Asparagus maritimus* (L.) Mill.

***Asparagus tenuifolius* Lam. (фиг. 4)**

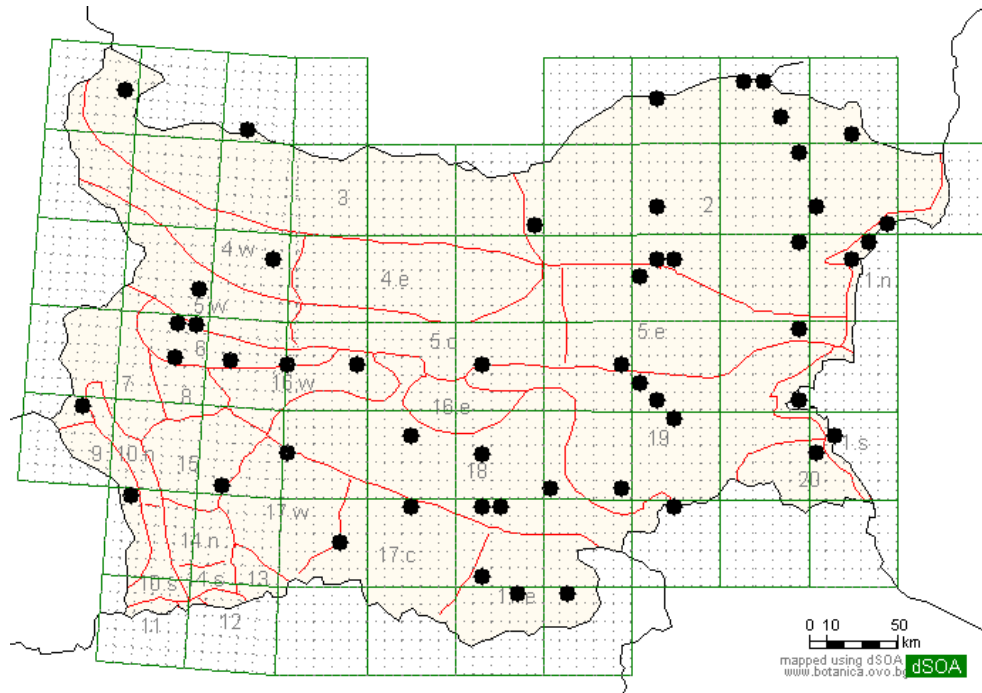
Екология. Видът е Понтийско-Средиземноморски флорен елемент. Среща се от морското равнище докъм 1200 m н.в. в умерено влажни дъбови и смесени гори.

Общо разпространение. Централна, Западна и Източна Европа, Балкански полуостров, Турция (с най-голяма концентрация в Карпатско-Дунавския регион), Западна Азия.

Посочва се за цялата страна (Delipavlov, 2003). Assyov & Petrova (2012) посочват вертикална граница на разпространение докъм 2500 m н.в. Депозирани материали и данните от световната литература показват по-нисък вертикален диапазон на разпространение от 0 докъм 1300 m н.в.

Един образец от SOM, депозиран с името *Asparagus collinus* Schur – от 1916 г. с нечетлив етикет, е приет за синоним на *Asparagus tenuifolius*.

Въпреки че се посочва за цялата страна, липсват депозиранни материали от районите: 4е, 8, 10, 11, 12, 13 и 14 (фиг. 4).

Фиг. 4. Карта на разпространението за *Asparagus tenuifolius* Lam.
Fig. 4. Distribution map for *Asparagus tenuifolius* Lam.

***Asparagus brachyphyllus* Turcz.**

Екология. Среща се както в отворени тревисти места, така и в места с гъста растителност, храсталаци и по периферията на пасища и ливади. Лимитиращи фактори, свързани с разпространението на *A. Brachyphyllus*, са малочислеността на популациите, ограниченият ареал на разпространение, изпасването от тревопасни животни рано през пролетта, малкият брой семена, които продуцира видът през вегетацията също възпрепятства размножаването (Muratova, 2008).

Общо разпространение. Понтийско-Азиатски флорен елемент. Азия – Китай, Монголия, Корея, Казахстан, Туркменистан, Таджикистан и Узбекистан, за Европа се посочва за Румъния, Молдова и Украйна и като рядък за Русия, включен в Червената книга (Nikiforova, 2016). В том 5 от Флора на Европа видът се посочва за Русия и Източна Румъния.

По последни обобщаващи данни за българската флора (Assyov & Petrova, 2012) у нас се посочва за 1, 19 и 20 докъм 1000 m н.в. Доказателствата, на които се базира разпространението на вида в нашата флора, е един хербариен образец от Южното черноморско крайбрежие, SOM 155784, от 1998 г. (резерват Узунбоджак). Депозирани е и един сравнителен материал от Крим – SOM 102339.

Липсват други данни и флористични съобщения за вида в българската флористична литература.

Ограниченият ареал и липсата на потвърждаващи данни както у нас, така и в съседни райони, поставят под съмнение разпространението на вида в нашата флора. На този етап не може да се потвърди участието на *A. brachyphyllus*, необходими са бъдещи проучвания от известните находища, както и задълбочено изучаване на морфологичните белези, разграничаващи вида, и таксономична ревизия на депозирания материал.

***Asparagus trichophyllus* Bunge**

Екология. По тревисти места, пътища, изоставени земи, обработваеми площи докъм 2100 m н.в.

Общо разпространение. Монголия, Северен Китай, Източен Сибир, като декоративен вид се отглежда на много места в света.

Въпреки че има депозирани 8 образеца от български локалитети: SO – 12803; 12804; 12805; 26809; SOA – 4435; 2134; 2136; 22608 (депозирани в периода 1918–1962 г. от Н. Стоянов и Виходцевски), видът не е включен в четвъртото издание на „Конспект на висшата флора в България“.

Депозирани е и един сравнителен материал от Берлинския хербариум в SOA – 4441.

В световната база данни за глобално разпространение на растителни видове (<https://www.gbif.org/>) са цитирани въпросните образци, но също се поставя под съмнение достоверността на данните – разпространението у нас се посочва като „малко вероятно“.

Проследявайки ареала на вида с център на разпространение Югоизточна Азия, липсват географска последователност и актуални данни за разпространението на вида в нашата флора, дори и спорадично.

Част от хербарийните образци са в лошо състояние за анализ на белези, не са отразени ревизии на материалите, липсват и съвременни сборове, доказващи участието на вида в българската флора.

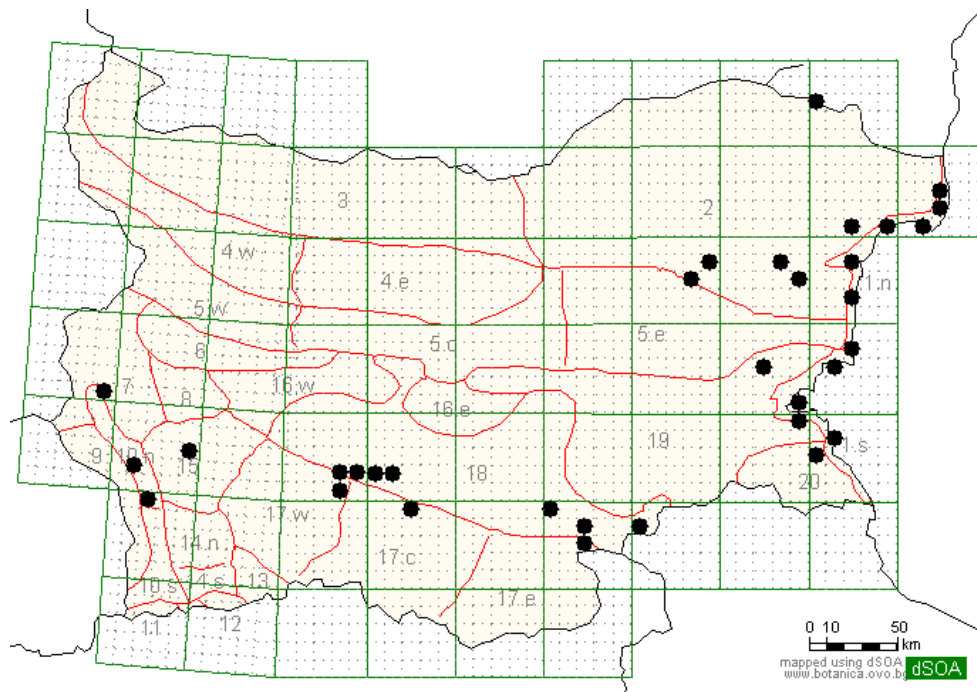
***Asparagus verticillatus* L. (фиг. 5).**

Екология. По храсталаци, скалисти места, степни райони, предпланински склонове на неголеми надморски височини (докъм 1000 m н.в.). Отглежда се на много места в света, подходящ за жив плет.

Общо разпространение. Понтийско-ориенталски, Средиземноморски-субсредиземноморски флорен елемент. Централна и Източна Азия, част от Европа: Русия, Грузия, Украйна, България, Румъния, Армения, Турция, Азербайджан, Туркменистан, Иран, Ирак, Либия.

По обобщени литературни данни у нас се посочва (Assyov & Petrova, 2012) за: 1, 2, 7, 10, 11, 12, 17 и 18. По-широко участие и нови локалитети за вида от Североизточна България са съобщени от Petrova & al. (2007).

От вида са депозирани общо 49 хербарийни листа от трите хербариума (2 сравнителни с турски и с македонски произход), 47 от български локалитети. Депозирани са образци от районите Рила и Тунджанска хълмиста равнина, което показва по-широко разпространение на вида у нас.

Фиг. 5. Карта на разпространението за *Asparagus verticillatus* L.

Fig. 5. Distribution map for *Asparagus verticillatus* L.

***Asparagus aphyllus* L.**

Екология. Източносредиземноморски флорен елемент. По сухи места, скални пукнатини, по-рядко покрай периферията на житни посеви.

Общо разпространение. Южна Европа, Северна Африка и Западна Азия. По данни на Rhodes & Maxted (2016) – Израел, Йордания, Сирия, Турция, Португалия, Испания, Турция, Тунис, Либия, Алжир, Сицилия, Крит.

В трите национални хербариума има един депозиран образец, който не е от български локалитет (SOA 4426, Египет, 1921 г.), но се посочва от Assyov & Petrova (2012) като разпространен в България, в район 1, докъм 100 m н.в.

В литературата съществуват противоречиви данни за вида (WCSP, 2017). Според едни източници в Европа се срещат два подвида на вида – *A. aphyllus* L. subsp. *aphyllus* and *A. aphyllus* subsp. *orientalis* (Baker) P. H. Davis (Euro+Med PlantBase, 2006–2011). *Asparagus aphyllus* е оценен като слабо засегнат в световен мащаб, защото е сравнително широко разпространен, в някои локални части от неговия ареал (Mifsud, 2008; Lenton, 2008; Korpelainen et al., 2011). Целенасоченото изследване на редица автори върху разпространението, консервационната стойност и стабилността на популациите на вида за различни европейски червени списъци и флори показват, че той има стабилни и относително плътни популации. У нас е посочен еднократно, без съвременни материали или литературни съобщения, което поставя под сериозно съмнение участието на вида в нашата флора. Определено е необходимо обстоятелствено преразглеждане на наличната информация и ревизиране на хербарийния материал за изясняване на разпространението на *A. aphyllus* у нас.

ИЗВОДИ

Анализът на депозираните материали в националните хербариуми позволява да се направят следните обобщения за разпространението на видовете от род *Asparagus* в България:

1. Наличните хербарийни материали показват по-широко разпространение за *Asparagus verticillatus* от посоченото в литературата. Досега не е съобщаван за районите на Рила и Тунджанската хълмиста равнина.

2. Наличната информация показва по-ограничено разпространение на *Asparagus tenuifolius* и *Asparagus officinalis*. Двата вида не се доказват за районите Витоша, Знеполски район, Славянка, Беласица и Долината на Места, въпреки че по литературни данни се посочват за цялата страна.

3. *Asparagus acutifolius* показва по-широко разпространение в Южна България – досега не е съобщаван за Западните гранични планини, Славянка, Пирин (южен) и Тракийската низина.

4. Настоящото изследване поставя под съмнение участието на *Asparagus brachyphyllus* в българската флора, тъй като се основава на един хербарийен материал, липсват други сборове и литературни данни за вида.

5. Въпреки че се посочва в едно от изданията на Флора на България, *Asparagus trichophyllus* като източноазиатски флорен елемент не се доказва за нашата флора със съвременни сборове и депозирани материали.

6. В българските колекции присъства само един образец от *Asparagus aphyllus*. Въпреки че се посочва в последните флористични издания, е необходимо допълнително проучване за установяване на участието му в българската флора.

REFERENCES

- Assyov, B. & Petrova A. (eds.), 2012. Conspectus of the Bulgarian vascular flora. Distribution maps and floristic elements. 4'th edition. Bulgarian Biodiversity Foundation, Sofia.
- Delipavlov, D., 2003. *Asparagus* L. – In: Delipavlov, D. & Cheshmedzhiev, I. (eds), Key to the Plants in Bulgaria. Pp. 453-454. Agrarian Univ. Acad. Press, Plovdiv.
- Jordanov, D. (ed.), 1966. Flora Republicae Bulgaricae. Vol. 3. Academ. Sci. Bulg., Sofia. (Bg)
- Kavrukova, V., Dimova M., Dimitrov D., Tsonev R. & T. Belev, 2009. Guide for identifying habitats of European significance in Bulgaria. 2nd Redesigned and Completed Edition, Sofia, the Danube-Carpathian Program and the Green Balkans Federation, p. 131. (Bg)
- Korpelainen, H., Holubec V., Eliáš P., Labokas J., Asdal Á., Magos Brehm J., Vögel, R. & Hargreaves, S., 2011. *Asparagus aphyllus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2011: e.T176541A7262597.
- Kubitzki, K. & Rudall P. J., 1998. Genus *Asparagus* L. – In: The Families and Genera of Vascular Plants ed. Kubituki K., editor. (Berlin: Springer-Verlag) 125–128. 10.1007/s00122-011-1709-2
- Lenton, S., 2008. *Asparagus aphyllus*. Available at: http://www.cretanflora.com/asparagus_aphyllus.html.
- Mifsud, S., 2008. *Asparagus aphyllus*. Available at: www.maltawildplants.com.
- Muratova, J. V., 2008. *Asparagus brachyphyllus* Turcz. in West Zabaykale. The problems of botany South Sibir and Mongolia, Barnaul: ARTICA, pp. 201-203.
- Nikiforova, J., 2016. New localities for *Asparagus brachyphyllus* Turcz. (Liliaceae Juss.) in West Zabaykale. Science notes ZabGU, 11(1): 142-147 (Rs).
- Petrova, A., Meshinev T. & Apostolova I., 2007. Report 61-79. In: Vladimirov, V. & al. - New floristic records in the Balkans: 6. Phytol Balc., 13(3): 442-445.
- Raycheva, T. & Stoyanov K., 2015. Chorological date for vascular plants in Bulgaria. Agricult. Univ. – Plovdiv, Science work, 59(2): 19-25.
- Rhodes, L. & Maxted N., 2016. *Asparagus aphyllus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T176541A19392355. <http://dx.doi.org/10.2305>.
- Stojanov, N. & Stefanov, B., 1924. Flora of Bulgaria. Vol. 1. State Printing House, Sofia (in Bulgarian). (Bg)
- Stojanov, N. & Stefanov, B., 1933. Flora of Bulgaria. Ed. 2. Guttenberg Press, Sofia (in Bulgarian). (Bg)

- Stojanov, N. & Stefanov, B.*, 1948. Flora of Bulgaria. Ed. 3. Univ. Press, Sofia. (in Bulgarian). (Bg)
- Stojanov, N., Stefanov, B. & Kitanov, B.*, 1966. Flora of Bulgaria. Ed. 4, vol. 1. Naouka & Izkoustvo, Sofia (in Bulgarian). (Bg)
- Thiers, B.*, 2016. Index Herbariorum: A Global Directory of Public Herbaria and Associated Staff. New York Botanical Garden's Virtual Herbarium. <http://sweetgum.nybg.org/science/ih/>
- Velenovsky, J.*, 1891. Flora Bulgarica. Descriptio et enumeratio systematica plantarum vascularium in principatu Bulgariae sponte nascentium. Prague.
- Velenovsky, J.*, 1898. Flora Bulgarica. Supplementum I. Prague.
- Vulev, S.*, 1964. Genus *Asparagus* L. – In: Joradanov D. (ed.), Flora Republicae Bulgariae. Vol. 2, 299-302. Academ. Sci. Bulg., Sofia. (Bg)
- Софтуерни продукти и бази данни dSOA (groupware) – Stoyanov, K. 2003-2011. dSOA. Катедра Ботаника, АУ – Пловдив.
- Euro + Med PlantBase (2011). Euro-Mediterranean plant diversity. <http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/query.asp/>
- The Plant List (2013). Version 1.1. Published on the Internet; <http://www.theplantlist.org/>
- WCSP, 2017. World Checklist of Selected Plant Families. Available at: <http://apps.kew.org/wcsp/>.